TRUNG TÂM UNESCO

PHỔ BIẾN KIẾN THỨC VĂN HÓA, GIÁO DỤC CỘNG ĐỒNG

CẢI TẠO

VƯỜN TẠP HỘ GIA ĐÌNH

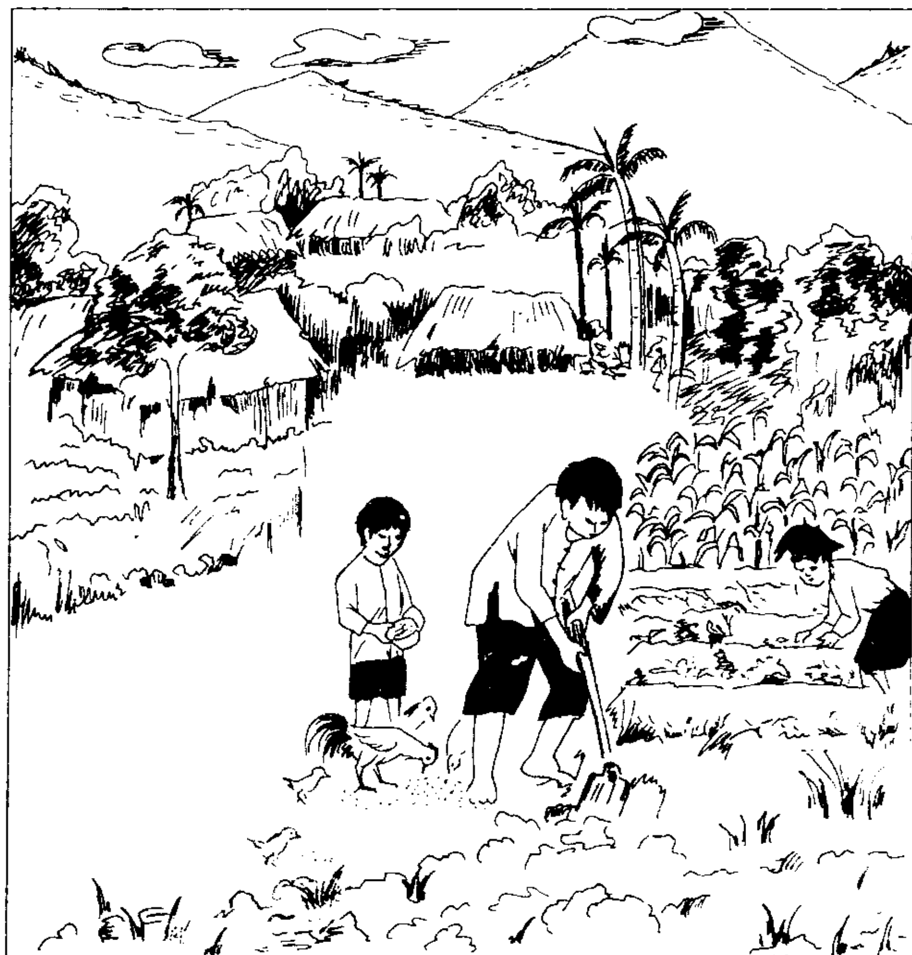
NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA DÂN TỘC

650

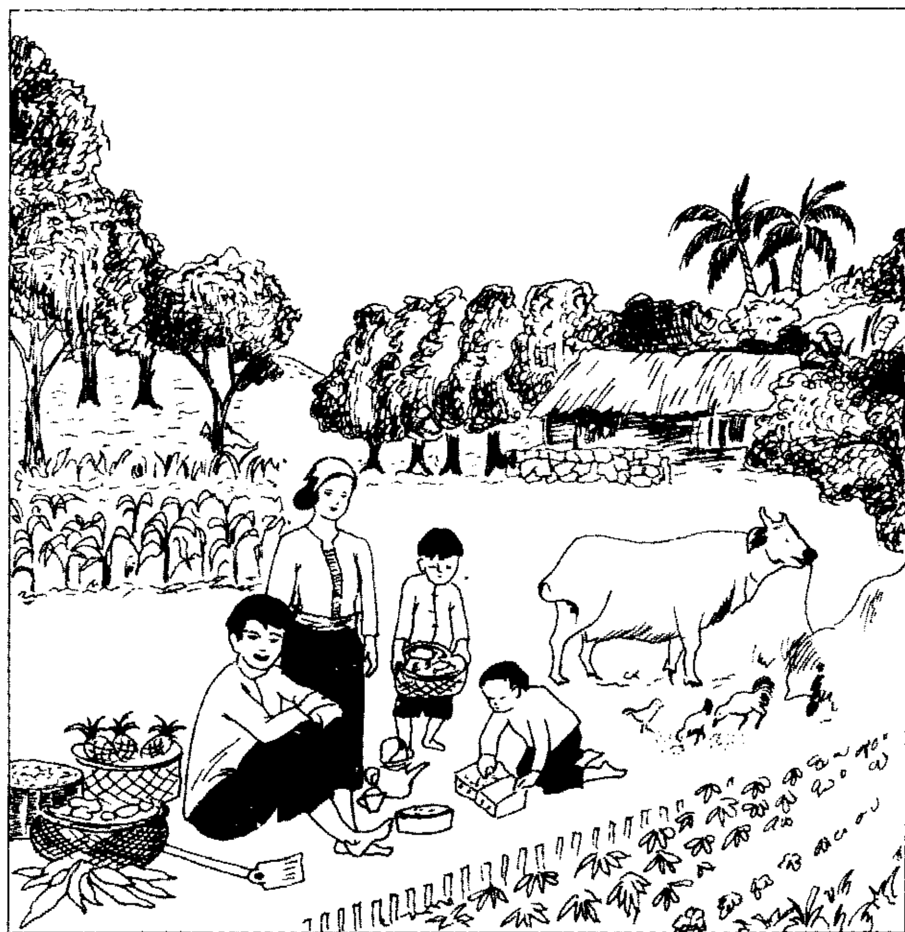
TRUNG TÂM UNESCO
PHỔ BIẾN KIẾN THỨC VĂN HÓA, GIÁO DỤC CỘNG ĐỒNG

CẢI TẠO VƯỜN TẠP HỘ GIA ĐÌNH

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA DÂN TỘC
Hà Nội - 2000

Ở nông thôn, các gia đình nông dân thường có diện tích vườn rất rộng, đó là những lô đất tốt, bằng phẳng hoặc dốc rất ít, ở ngay cạnh nhà, rất thuận lợi cho việc chăm sóc, bảo vệ và thu hoạch sản phẩm.

Ở một số ít vườn, chủ nhân của nó đã quan tâm quy hoạch, cải tạo, bố trí cây trồng hợp lý, chăm sóc cẩn thận, cây cối tốt tươi, năng suất cây trồng thu hoạch từ vườn cao, phẩm chất tốt, được thị trường chấp nhận.

Tuy vậy, còn rất nhiều vườn việc bố trí cây trồng tuỳ tiện, gặp gì trồng nấy, cây nọ lấn át cây kia, giống cây trồng không được chọn lọc, chăm sóc kém, năng suất phẩm chất đều kém, thu nhập từ vườn không đáng kể. Những vườn đó được gọi là vườn tạp.

Những vườn tạp đó cần được cải tạo lại để tận dụng những ưu thế của vườn, để có nhiều sản phẩm từ vườn bán ra thị trường, tăng thêm thu nhập của gia đình, đẩy nhanh nền kinh tế của các hộ gia đình nông dân.

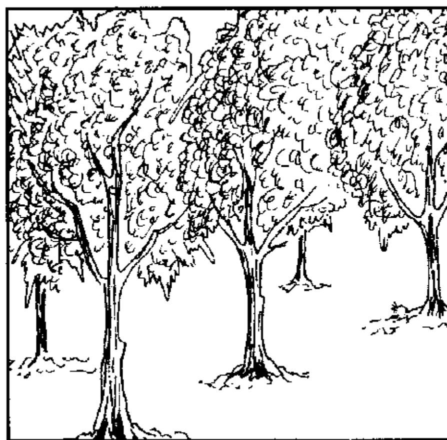

Những vườn tạp ở miền núi rất cần được cải tạo vì: Đất cấy lúa ở miền núi không đủ, nông dân vẫn phải phát nương làm rẫy ở rất xa, rất cao, đi lại rất vất vả, điều kiện chăm sóc bảo vệ rất khó khăn mới thu được một ít lúa, ngô, đậu, đỗ để đảm bảo đời sống gia đình.

Nếu cải tạo vườn tốt, sản phẩm thu hoạch từ vườn bán ra thu được tiền, dùng tiền đó để mua lương thực, thực phẩm và những vật dụng trong gia đình sẽ tốt hơn việc phá nương, làm rẫy, vừa có đời sống kinh tế, vừa bảo vệ được thiên nhiên, môi trường.

Việc cải tạo vườn tạp không quá khó khăn phức tạp nhưng đòi hỏi những người chủ trong gia đình phải am hiểu công việc, có hiểu biết khoa học kỹ thuật, nhất là hiểu biết về đất đai, phân bón, cây trồng, chăm sóc cây trồng v.v... Phải chăm chỉ cần mẫn và phải có quyết tâm cao trong công việc.

Để cải tạo được vườn tạp, trước hết gia đình phải được bàn bạc kỹ và thống nhất cao với nhau về dự kiến, về biện pháp tiến hành.

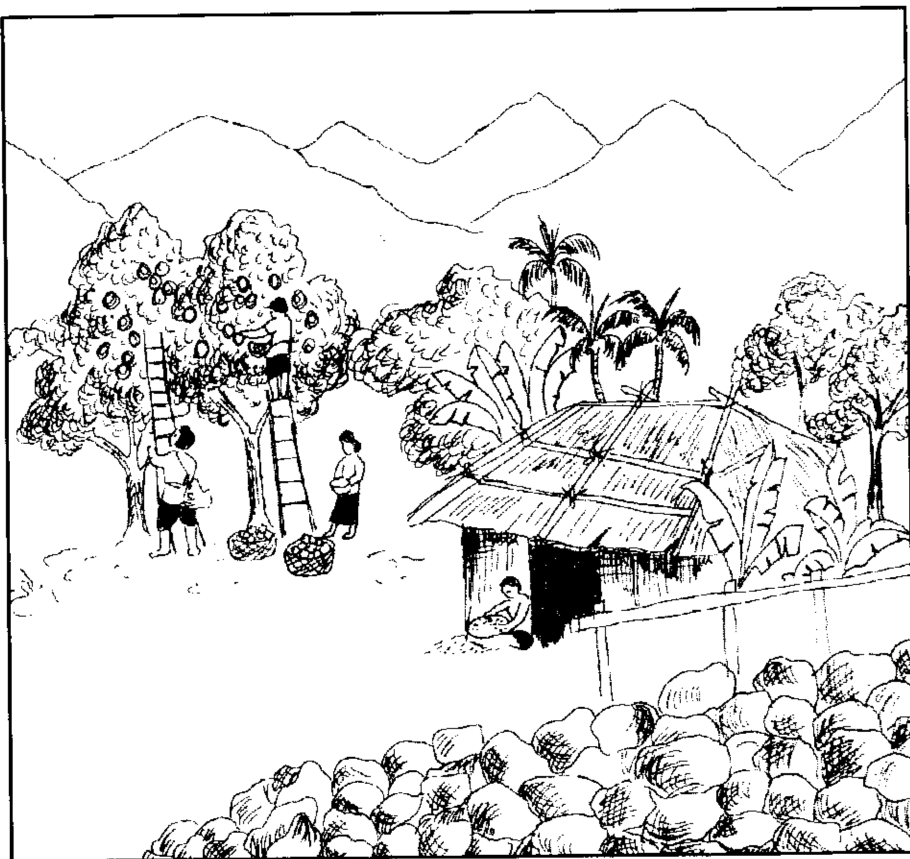
Tuỳ điều kiện về thực trạng vườn, điều kiện tự nhiên trong khu vực, điều kiện về lao động và kinh phí của mỗi gia đình mà quyết định thực hiện một, hai hoặc tất cả các nội dung cụ thể sau đây :

- Cải tạo cấu trúc cây trong vườn.
- Cải tạo giống cây.
- Cải tạo đất vườn và hệ thống tưới tiêu.
- Cải tiến kỹ thuật canh tác.

CẢI TẠO CẤU TRÚC CÂY TRONG VƯỜN

Việc đầu tiên trong kế hoạch cải tạo vườn là cải tạo cấu trúc cây trong vườn. Đây là việc thay thế tập hợp cây trồng hỗn tạp cũ bằng một số loài cây mới có năng suất cao hơn, chất lượng tốt hơn, được thị trường chấp nhận. Luôn xem xét đến việc tiêu thụ nó trong thời gian hiện tại và tương lai, bởi vì cây trồng trong vườn đa số là những cây lâu năm.

Việc thay thế này phải được tính toán kỹ càng, phải được tiến hành thận trọng, có chọn lọc. Không nên nôn nóng trong khi cải tạo vườn, không được "phát quang, chặt trắng" vườn cũ, mà chỉ nên tiến hành bằng cách thay thế từng bước, thay thế dần dần đến khi định hình và ổn định trong sản xuất.

Trước khi bước vào thay thế tập hợp cây trồng, bạn và gia đình phải xác định được quy hoạch của vườn : khu vực này trồng cây gì ? Khu vực kia trồng gì ?

Trồng cây này hay trồng cây khác, cần căn cứ vào điều kiện đất đai và nhu cầu tiêu thụ của thị trường.

Ví dụ : Đất thấp ta có thể trồng cây chịu úng, đất cao ta có thể trồng cây chịu hạn, những cây đó khi cho thu hoạch đều có thể bán được, lấy tiền phục vụ chi tiêu của gia đình.

Khi thay thế cây trồng trong vườn theo quy hoạch (như đã nói ở trên), bạn và gia đình nên tuân theo trình tự sau:

Những cây bị sâu bệnh nặng, những cây có năng suất rất thấp, những cây có phẩm chất tồi, nếu có để lại cũng không có tác dụng gì thì thay ngay.

Những cây không bị sâu bệnh, phẩm chất không tốt lắm, nhưng còn có thể thu nhập được thì nên thay thế dần dần bằng cách trồng xen cây mới vào. Cây mới lớn đến đâu thì tỉa cành cây cũ đi đến đấy, đến khi cây mới cho thu hoạch thì bỏ hẳn cây cũ.

Cũng có thể thay thế cây giống cũ còn khoẻ (nhưng năng suất và phẩm chất kém) bằng cách ghép những cây giống tốt cùng loại lên những cây này để có một cây mới và khoẻ, vừa cho năng suất cao, phẩm chất tốt.

Tóm lại, cải tạo cấu trúc vườn cần đặc biệt quan tâm đến hai nội dung :

- Việc chuyển cơ cấu cây trồng cũ sang cơ cấu cây trồng mới không ảnh hưởng đến thu nhập chung của khu vườn.

- Việc cải tạo cấu trúc vườn phải gắn liền với cải tạo giống. Tất cả những cây mới đưa vào vườn phải là những cây giống tốt, phù hợp với đất đai, khí hậu địa phương.

CẢI TẠO GIỐNG CÂY TRONG VƯỜN

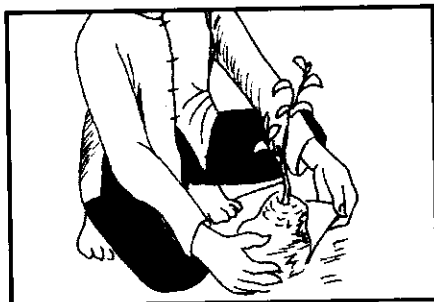

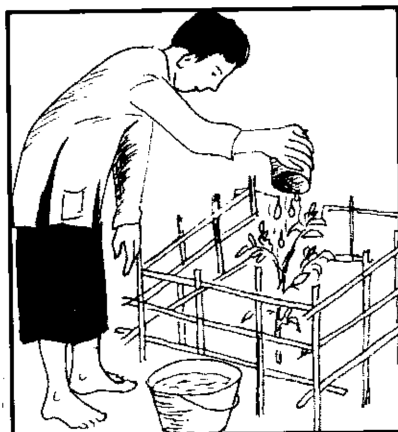
Vườn tạp thường được trồng rất nhiều giống cây, không theo một quy hoạch cụ thể nào cả. Cây lại không được chăm sóc cẩn thận, do đó năng suất rất thấp, chất lượng rất kém, cần phải cải tạo lại giống cây trong vườn tạp này.

Có hai cách để cải tạo giống cây trong vườn.

Cách thứ nhất:

Trồng các loại cây mới có năng suất cao, có chất lượng tốt, có giá trị kinh tế để thay ngay hoặc thay dần cây trồng cũ đi.

Thay ngay cây cũ bằng cây mới trong trường hợp: Cây cũ không còn giá trị gì nữa, sâu bệnh nhiều, để lại không những không được thu hoạch mà còn lây lan sâu bệnh cho cây khác.

Thay dần cây cũ bằng cây mới trong trường hợp : cây cũ còn cho thu hoạch, mặc dù không cao, nhưng còn có thu trong khi cây mới (trồng cạnh) chưa được thu.

Cách thứ hai : Nếu cây trồng cũ là cây mà gia đình ưa thích, lại trồng đúng vào vị trí đã được quy hoạch lại, chỉ vì nó là giống cũ của địa phương, năng suất và phẩm chất kém, cần thay giống khác ngon hơn, thì có thể dùng phương pháp ghép giống mới lên cây cũ.

Việc ghép cây được tiến hành như sau :

Cắt ngang thân hoặc cành của cây cũ (đối với cây có khả năng tái cành chồi tốt). Bón phân, chăm sóc chu đáo, sau một thời gian cây bật chồi mới. Chọn những chồi khỏe mạnh để lại để ghép, các chồi khác cắt bỏ.

Những chồi này được chăm sóc cẩn thận, để sinh trưởng bình thường, không bị sâu bệnh, không cong queo, không phát sinh nhiều cành... Đến khi các chồi này đủ tiêu chuẩn ghép, ta tiến hành các thao tác ghép.

Việc ghép này thường áp dụng với một số cây trồng sau đây : Cam, quýt, táo, mơ, mận, hồng, xoài... và một số cây, hoa cảnh.

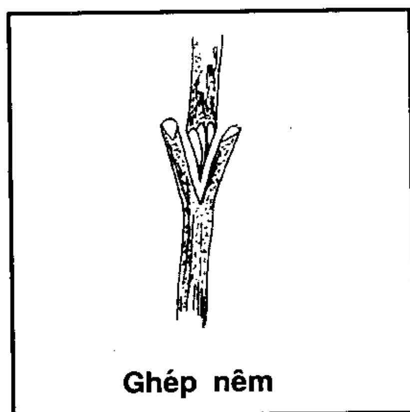
Các phương pháp ghép thường được sử dụng là:

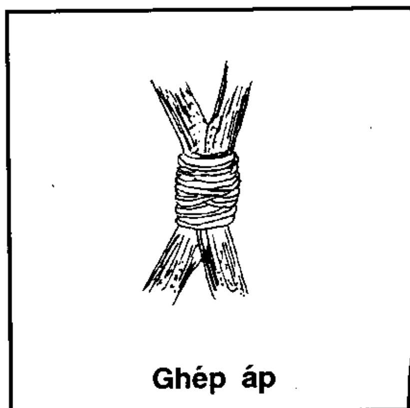
Ghép mắt nhỏ có gỗ

Ghép chẻ bên

Ghép nêm

Ghép áp

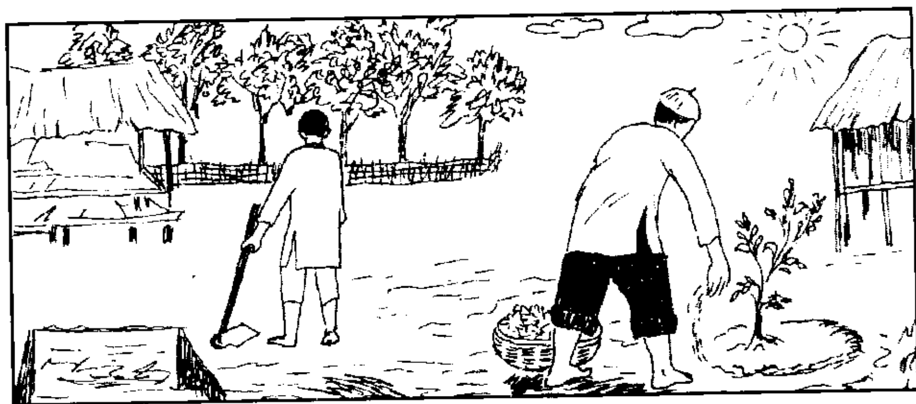
Đất ở các vườn tạp thường không được bồi bổ, cải tạo, hệ thống tưới tiêu không hoàn chỉnh, nhiều vườn bị úng khi có mưa to, mưa lâu và bị hạn khi mùa hanh khô, mạch nước ngầm cao ảnh hưởng đến sinh trưởng của cây trồng...

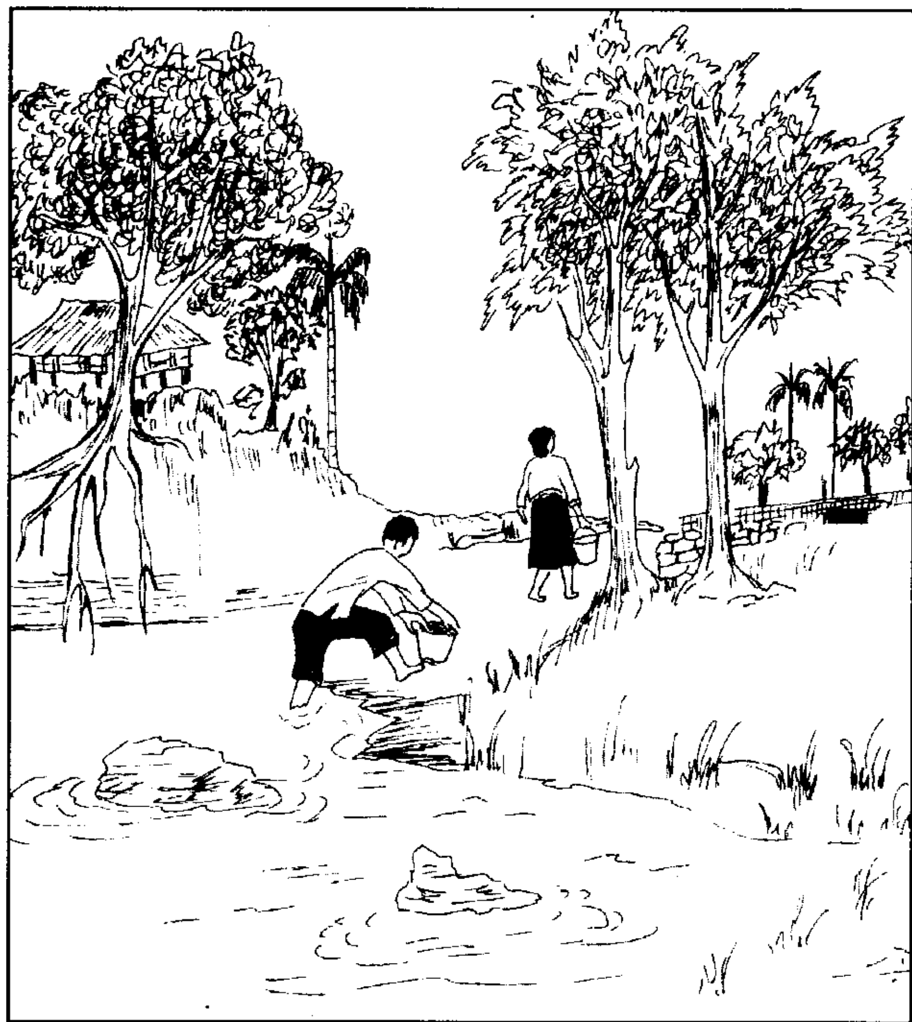
Trước hết, phải xem xét hệ thống tưới tiêu của vườn, nếu hệ thống này không đảm bảm tiêu úng mùa mưa, giữ ẩm mùa khô thì phải sửa sang lại.

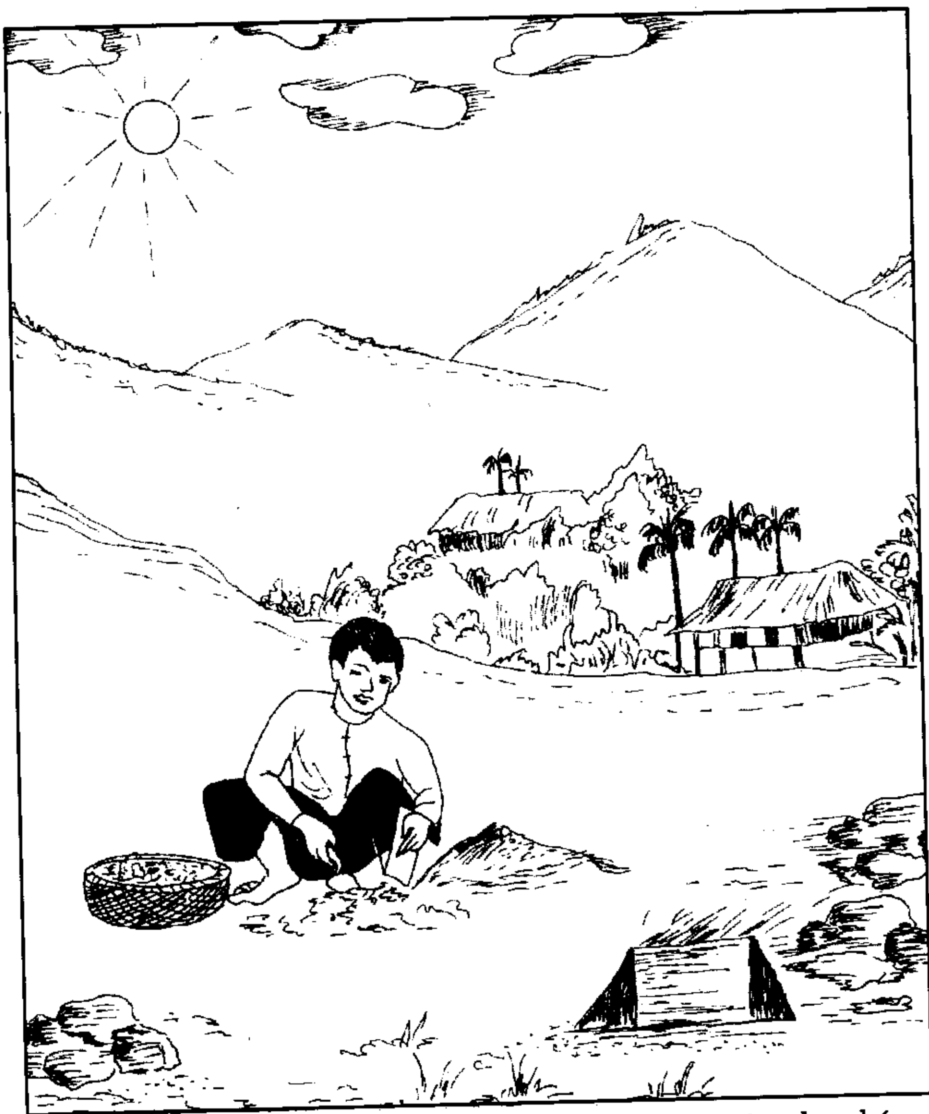
Đối với những vườn ở trong vùng có mực nước ngầm cao, vùng trũng, chua, phèn, thì việc đào sâu mương tiêu để hạ thấp mực nước ngầm, thau chua phèn là điều rất cần thiết.

Cùng với việc cải tạo hệ thống mương tiêu, phải tăng cường bón phân hữu cơ để cải tạo đất vườn.

Đối với loại đất nhiều cát, giữ nước, giữ màu kém, dễ bị nén chặt, không thông thoáng, cần đưa thêm bùn ao, phù sa và bón thêm vôi để cải thiện đất.

Đối với đất thịt nặng, cần đưa thêm cát, cát pha, bón nhiều phân hữu cơ và bón thêm vôi để đất tơi, xốp, không bí và chặt.

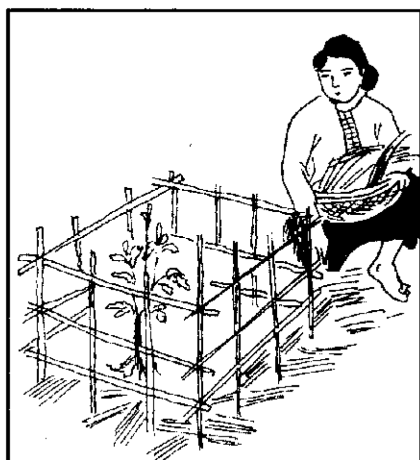
Đối với đất chua, ngoài việc bón phân hữu cơ, cần phải bón thêm vôi và lân để đất giảm chua.

CẢI TIẾN KỸ THUẬT CANH TÁC

Cùng với việc cải tạo cấu trúc cây trong vườn, cải tạo giống cây trồng trong vườn, cải tạo đất và hệ thống tưới tiêu thì người làm vườn phải biết cải tiến kỹ thuật canh tác. Đây là khâu kỹ thuật tổng hợp.

Trước hết, đó là kỹ thuật trồng giống cây có chất lượng tốt, đảm bảo cho cây có tỷ lệ sống cao, bộ rễ phát triển khỏe mạnh, cây sinh trưởng và phát triển bình thường mới có hy vọng đạt được năng suất cao và ổn định.

Đối với cây ăn quả, người làm vườn còn phải biết tạo tán tỉa cành cho cây giúp cho tán lá của cây thông thoáng, ít bị sâu bệnh, đồng thời giúp cho cây tập trung dinh dưỡng vào việc nuôi những cành có ích, nuôi hoa quả, cho năng suất cao, chất lượng tốt.

Bón phân cho cây cũng là một khâu kỹ thuật canh tác quan trọng, bởi vì : Bón bao nhiêu ? Bón phân gì? Bón vào lúc nào ? Bón theo phương pháp nào ? Bón vào chỗ nào để cây sử dụng được phân bón tốt nhất ?... là những đòi hỏi người làm vườn quan tâm đúng mức.

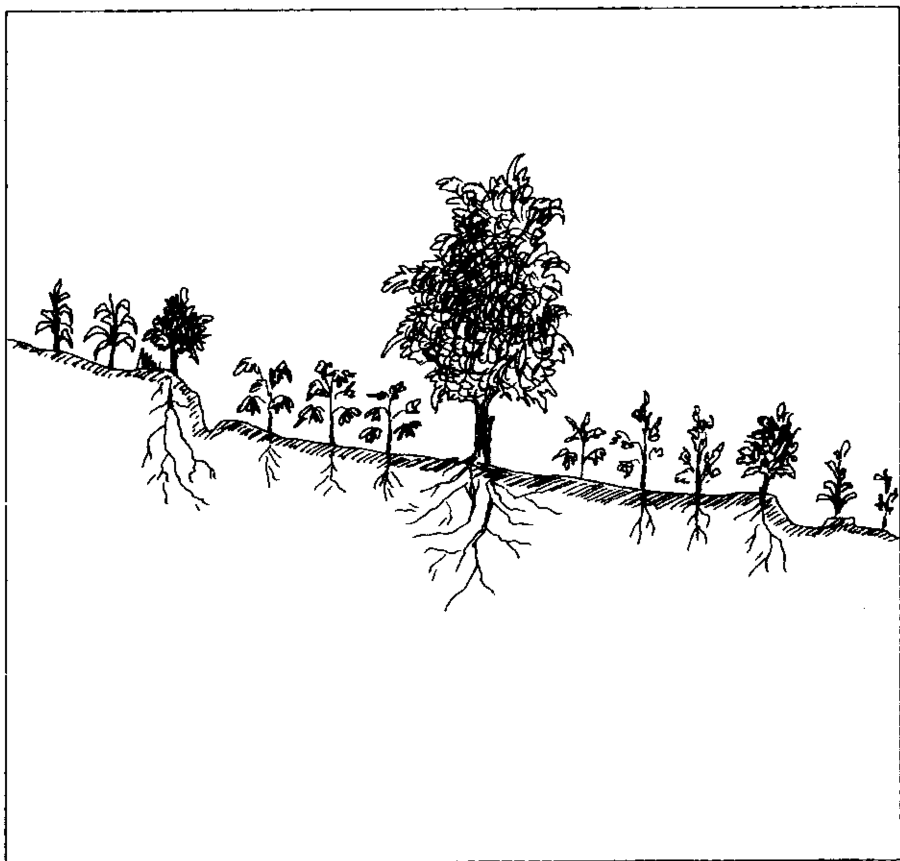
Phòng trừ sâu bệnh cũng là một kỹ thuật canh tác rất cần đối với người làm vườn, bởi vì : Có rất nhiều biện pháp để phòng trừ sâu bệnh như : Biện pháp giống cây trồng, biện pháp dùng kỹ thuật canh tác, biện pháp dùng thiên địch của sâu, biện pháp dùng thuốc hóa học v.v... Dùng biện pháp tổng hợp hay biện pháp đơn lẻ ? Lúc nào dùng biện pháp nào để có hiệu quả đòi hỏi người nông dân phải biết, vừa phòng trừ được sâu bệnh, vừa bảo vệ được sức khỏe của mình và cộng đồng.

Thực hiện chế độ luân canh, xen canh, gối vụ cây trồng trường vườn hợp lý cũng là một kỹ thuật canh tác đòi hỏi người làm vườn phải thành thạo để vừa làm cho đất tốt lên, vừa bảo vệ cây trồng.

Luân canh là việc trồng cây nọ tiếp sau cây trồng kia trên cùng một diện tích đất. Điều này được dùng cho cả cây trồng chính và cây trồng phụ ở trong vườn.

Người ta không luân canh các loại cây trồng cùng họ với nhau để hạn chế việc lây lan sâu bệnh từ cây trồng trước sang cây trồng sau.

XEN CANH (trồng xen) là cách đồng thời trồng cả cây trồng chính và cây trồng phụ trên cùng một diện tích, sau đó thu hoạch cây trồng phụ để lại cây trồng chính.

Trong vườn gia đình, người ta thường trồng xen cây ngắn ngày vào cây dài ngày, cây rụng lá mùa đông và cây thường xanh, các loại cây họ đậu đỗ vào diện tích cây ăn quả v.v...

TRỒNG GỐI là việc : Chuẩn bị thu hoạch cây trồng này thì trồng tiếp cây trồng khác vào diện tích đất đó.

Trồng gối được áp dụng cả cho cây trồng chính và cây trồng phụ. Ví dụ : Vườn na, đu đủ, mía sắp cỗi, người ta có thể trồng vải, nhãn hoặc một số cây ăn quả khác bên cạnh để bỏ na, đu đủ, mía... đi là vải (hoặc cây ăn quả khác) đã bén rễ, hồi xanh.

Tóm lại : Cải tạo vườn tạp là một việc làm cần thiết, nhưng không vội vàng hấp tấp. Để việc cải tạo vườn tạp của gia đình đạt kết quả tốt, đòi hỏi chủ gia đình và các thành viên trong gia đình cần :

- Được bàn kỹ với nhau
- Nắm được các kỹ thuật cơ bản trong trồng trọt các loại cây dự kiến sẽ trồng trong vườn.
- Có quyết tâm cao và được đầu tư chu đáo.

Để làm được điều đó, ngoài kinh nghiệm sản xuất đã tích lũy được, bà con nông dân nên tranh thủ tham khảo, học hỏi các gia đình nông dân khác làm tốt, các cán bộ kỹ thuật.

Xin chúc bà con nông dân thành công trong việc cải tạo vườn tạp.

TRUNG TÂM UNESCO
PHỔ BIẾN KIẾN THỨC VĂN HÓA, GIÁO DỤC CỘNG ĐỒNG
NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA DÂN TỘC

CẢI TẠO VƯỜN TẠP HỘ GIA ĐÌNH

Chịu trách nhiệm xuất bản :
PGS. TS HOÀNG NAM
KS. TRẦN BẢO TOÀN
KS. NGUYỄN VĂN CHIẾN
KS. NGÔ QUỐC TUẤN

Biên tập : ĐINH LƯƠNG AN
Vẽ bìa : VÂN HỒNG
Trình bày : LÊ HỒNG LỰU

In 800 cuốn, khổ 14,5 x 20,5cm
Giấy đăng ký kế hoạch xuất bản : 88-325/XB-QLXB
ngày 6/4/2000. In tại : Xưởng in SGK Đông Anh
In xong và nộp lưu chiểu tháng 4 năm 2000